

Jonas Skendelis: lietuviai yra gana santūrūs

1. Jeigu neklystu, esate pirmojo lietuviškojo interneto tinklalapio kūrėjas.

Papasakokite apie jo atsiradimą. Kada ir kokiomis aplinkybėmis jį sukūrėte, ar jis egzistuoja iki šiol?

2. Kaip apskritai Lietuvą pasiekė internetas?

Na man būtų nekuklu taip paprastai prisiskirti sau tą garbę. Vienok, vis tik reiktų pripažinti, kad "Vartiklis" buvo vienas pirmųjų elektroninių leidinių, atsiradus "komerciniam" Internetui. Ir džiaugiuosi, kad jis tebegyvas ir aktyvus ir šiandien, siūlantis kelis tūkstančius www puslapių įvairiomis temomis. Todėl ir pabandysiu pradžioje trumpai papasakoti apie to meto aplinką ir šio leidinio atsiradimą bei ankstyvąją raidą.

"Vartiklio" gimimo data laikau 1996 m. vasario 23 d., kai pasirodė jo pirmasis numeris. Jis pradžioje buvo platinamas el. paštu ir "Fidonet" tinkle.

Reikia įsivaizduoti to meto elektroninės erdvės būklę. Dar visai neseniai Internetas tebuvo tik mokslo įstaigose ("akademiniš" internetas). Komerciniam el. paštui (ir naujienų konferencijoms) buvo jungiamasi per rusišką "Relcom" tinklą. Ir dar buvo paplitęs nemokamas "Fidonet" tinklas, "liaudyje" paprasčiau vadintas santrumpa BBS (angl. *Bulletin Board System*). Jį sudarė atskiros BBS stotys, kurios laikas nuo laiko keisdavosi informacija: naujienų konferencijomis, failais ir pan. Į stotis buvo jungiamasi skambinant per modemus – prisijungus buvo galima skaityti naujienas tose konferencijose, kurias ta BBS stotis palaikydavo, arba jas atsisiųsti į savo kompiuterį ir specialių programų pagalba skaityti atsijungus nuo telefono linijos. Taip pat per BBS galima keistis failais (programomis, žaidimais, dokumentais ir pan.). Ypač vertinamos buvo tos stotys, kurios turėjo kelias linijas, t.y. vienu metu į jas galėjo jungtis keli žmonės. Jų Lietuvoje buvo vos keletas, tačiau jos suteikdavo naujų ir labai patrauklių galimybių, pvz., buvo galima šnekučiuotis su kitais kuo pačiu metu prisijungusiais "fidonautais" ("čatas"). Dabar tai kai kam gal atrodo keista, tačiau tuo metu buvo tokios techninės galimybės – o nereikia pamiršti, kad ir vietiniai telefono ryšiai buvo nemokami, tad galima buvo sau leisti "pakaboti" per parą toje erdvėje valandėlę vieną-kitą.

Tuo metu kalbininkai siūlė "modemą" vadinti "vartikliu" (ne ypač prigijusiu terminu), tad kai kilo mintis įsteigti elektroninį žurnalą, jam ir buvo pasirinktas būtent tasai pavadinimas. Tuo labiau, kad jis leido ir daugybę kitų prasminių interpretacijų – nuo balandžio-vartiklio (t.y. informacijos nešėjo) iki informacijos "vartymo" (pateikimo – tarytum "vartant" knygos puslapius).

Pirmieji keli "Vartiklio" numeriai buvo tekstiniu formatu išsiuntinėjami el. laiškais, o taip pat talpinami į BBS stočių konferencijas. Jie nebuvo griežtai periodiškai ir pasirodydavo daugiausia "įsimintomis" dienomis (02.23, 03.08, 04.01, 04.22, 05.01, 05.09...). Pagrindinis numatytas jų temų ratas buvo: kompiuteriniai-programiniai klausimai, "mitologija", jumoras, kita. Tuo metu jau buvo ką tik pasirodžiusi "Netscape Navigator" 2.0 versija – praktiškai tai buvo pirmoji labiau išvystyta grafinė naršyklė, suteikianti galimybę patogiai skaityti WWW puslapius. Tai ir paskatino "Vartiklio" numerius pradėti publikuoti ir tinklalapio formatu (įsikūrus adresu www.spauda.lt). Dar kelis metus jis buvo leidžiamas "numeriais", tačiau BBS išnyko kaip reiškinys, vėliau buvo atsisakyta ir platinimo el. paštu, pateikimo numeriais ir liko tiesiog internetinė svetainė. Kartu vystėsi ir "Vartiklio" temų ratas – kompiuterinė dalis vis labiau užleido vietą kitoms temoms ir dabar jų ratas labai įvairus ir nemažas – ypatingai norėčiau išskirti literatūros-eseistikos-poezijos, filosofijos, fantastikos, religijos-mitologijos skyrius. Kai kurie skyriai išaugo netgi į atskiras svetaines – pvz., gana plačią NSO.LT (www.nso.lt), kurios pavadinimas savaime nusako jos turinį.

3. Jei apžvelgtumėte nuo interneto Lietuvoje pradžios iki dabar, kokie svarbiausi dalykai pasikeitė mūsų "blogosferoje"?

[domus terminas – "blogosfera" :) Vienok, "blogai" tėra tik dalis elektroninės erdvės, tačiau gerai atspindi tas tendencijas, kurios pastebimos Internete. Esminiai pokyčiai "mūsų" erdvėje nėra kuo nors ypatingi lyginant su visu pasauliu. O ir dabartinės techninės (aparatinės ir programinės) Interneto galimybės praktiškai sulygino didžiosios pasaulio dalies internetų įpročius ir požiūrį į elektroninę erdvę.

O pasikeitimus galima pasekti peržvelgus elektroninės erdvės vystymąsi. Padėtį „Vartiklio“ kūrimosi metu trumpai apibūdinau pradžioje. Tuo metu lietuviškų www puslapių tebuvo vienetai. Manau, kad tai sąlygojo nemažai pora veiksmų: a) norint parengti reikėjo tam tikrų žinių arba specialių programų; b) reikėjo vietos, kur lengvai ir paprastai galėtum talpinti savo www puslapius. Be abejo, buvo nemokama www puslapių paslauga teikiančių tiekėjų, www puslapių kiekis ir tematika pamažu plėtėsi. Tačiau masinis „išėjimas“ į elektroninį publikavimą įvyko pasirodžius „blogų“ paslaugų tiekėjams. Tad ir būtų pateisinamas šiuolaikinį Internetą pavadinti „blogosfera“.

O Internetas nuolat vystėsi interaktyvumo didėjimo linkme. Ir dabar jis pasiekė tai, kas imta vadinti terminu Web 2.0 (2004 m., Tim O'Reilly). Šios sampratos pagrindas – didelis socialumo lygis. Tai ir socialiniai tinklai (tokie kaip klase.lt, linkedin.com ir įvairūs kiti, tame tarpe specializuoti), ir „wiki“ projektai (kurių garsiausias, be abejo, „Vikipedija“) ir „blogai“ (internetu dienoraščiai). Visi jie pasižymi paprastu ir nesudėtingu informacijos talpinimu, bendruomenių egzistavimu, bendra veikla, tarpusavio ryšiais ir bendravimu.

Tačiau man labiau patinka tų apžvalgininkų požiūris, kad žymiai stipresnės ir glaudesnės yra mažos grupės 2004 m. apibūdintos terminu Interneto „ilgoji uodega“), kurias vienija kažkokie bendri interesai (poezija, sportiniai automobiliai, kurios nors komandos sirgaliai, neformalios grupuotės ir pan.). Tuo tarpu didieji socialiniai tinklai labiau skatina kuo didesnio savo tinklo sukūrimą (ir jis kuriems tampa savitiksliu), tačiau nėra didelio artumo ir bendrų interesų. Ką man pavyzdžiui duoda mano 5 mln. „LinkedIn“ tinkles, jei aš asmeniškai esu pajėgus tik tiesiogiai bendrauti mažiau kaip šimtu jo narių?!

Vienas Web 2.0 koncepcijos aspektų yra bandymas atspėti lankytojo poreikius ir bandyti aktyviai jam pasiūlyti, ko jam gali reikėti. Tai labai paprasta pailustruoti pavyzdžiu, kurį aktyviai naudoja „Amazon“ ir kitos elektroninės knygų parduotuvės – susidomėjus kokia nors knyga (ar vaizdo, muzikos įrašu), iškart pasiūloma kiti panašios tematikos dalykai. Analogiškai socialiniuose tinkluose bandoma pasiūlyti potencialius tinklo narius, kuriuos gali pažinti ir kuriuos gali norėti įjungti į „savo“ tinklą.

Dar vienas „pokytis“, į kurį norėčiau atkreipti dėmesį ir su kuriuo elektroninėje erdvėje susiduria jau kiekvienas – tai brukalai (spam). Įsibangavę elektroniniame pašte, jie dabar įsiskverbę į visas elektroninės erdvės sritis – forumus, „wiki“ ir t.t. Tereikia kiek „užleisti“ kurią nors jų, nesirūpinti apsauga ir priežiūra – ir jie jau čia.

4. Kuo skiriasi lietuvių internautai nuo kitų šalių? Ar labiau mėgsta blogus, ar kurti asmeninius puslapius, ar komentuoti, ar...?

Sunku įvertinti objektyviai – tad galiu tik išsakyti asmeninę nuomonę. Vis tik nemažai stebint tautiečių ir kitataučių įpročius, man susidarė įspūdis, kad lietuviai nelinkę pernelyg išsakyti savo nuomonės – jie labiau linkę pastoviai lankytis, pasižiūrėti, ką pasako kiti, tačiau patys retai viešai išreikšti savo nuomonę. Tad sakyčiau – lietuviai yra gana santūrūs. Tuo tarpu užsieniečiai (netgi užsienyje gyvenantys lietuviai) žymiai aktyvesni – ir netgi mažesnis lankytojų skaičius duoda didesni jų „outputą“ (nuomonių išsakymą).

Gal pernelyg tai sutirštinau, nes tai išsakyčiau, koks įspūdis susidarė stebint mažesnes internetines bendruomenes, tuo tarpu toks pasisakymų fenomenas, koks yra „Delfi“, mano žodžius turėtų paneigti (nors pasisakymų kokybė tame pačiame „delfyje“ svyruoja labai plačiose ribose). Iš kitos pusės, paėmus tokį milžinišką socialinį tinklą kaip „LinkedIn“, vienijantį per 25 mln. narių, aktyviai pasisakančių, aptariančių įvairias temas, spėčiau, tėra mažiau nei 1% (o gal ir dar gerokai mažiau, nes įvairiose skirtinguose aptarimuose sutinkami vis tie patys keli šimtai narių). Ir tada nenuostabu, kad tūkstančius narių turinčiose grupėse praktiškai nevyksta jokie bendravimo.

O ką mėgsta lietuviai? Tai galima spręsti iš to, kur jie palieka savo pėdsakus. Tai daug susiję su minėtais pokyčiais „blogosferoje“ – supaprastėjusiu publikavimu ir anonimiškumo iliuzija – tad labai populiarūs blogai (tarkim, tai liudija aktyvumas www.blogas.lt), komentarai stambiuosiuose portaluose (kaip „Delfi“ ir kt.), nemažai įsijungusių (fragmentiškai ar nuolat) „Vikipedijoje“. Tebedaugėja ir „klasikinių“ svetainių. Ir tikriausiai yra ir kitų reiškinių, kurių nepastebiu, nes negali aprėpti visos virtualios erdvės – kaip ir šaukštu neišsemsi vandenyno.

Jono Skendelio klausė Mindaugas Paleckis

